

JAGODA KAMCZACKA

dr hab. Elżbieta Rozpara, prof. nadzw. IO
mgr Tomasz Golis

Instytut Ogrodnictwa w Skierniewicach

W Instytucie Ogrodnictwa w Skierniewicach kontynuowane są badania nad technologią towarowej uprawy w Polsce, grupy roślin sadowniczych, których owoce mają wyjątkowo duże znaczenie dla zdrowia człowieka. Jedną z takich roślin jest jagoda kamczacka. Badania nad tym gatunkiem prowadzone są w Instytucie już od kilkunastu lat. Pozytywne wyniki tych badań sprawiły, że roślina ta, choć dotychczas znana głównie działkowiczom, jest już uprawiana na dość znacznym areale, a liczba producentów zainteresowanych jej uprawą z roku na rok zwiększa się.

Jagoda kamczacka znana także pod nazwą **suchodrzew jadalny** (*Lonicera caerulea* L.) należy do rodziny przewrotniowatych (*Caprifiliaceae*). W Polsce jest popularna odmiana botaniczna tego gatunku, w warunkach naturalnych występująca na terenie dalekiej Azji północno-wschodniej. Angielska nazwa tej rośliny brzmi Blue – berried Honeysuckle. Zarówno materiał szkółkarski jak i owoce tej rośliny są od kilku lat obecne w sprzedaży w Polsce i cieszą się dużym zainteresowaniem producentów i konsumentów. Krzewy odmian uprawnych jagody kamczackiej mają różny pokrój, zwykle zwarty, kulisty o pędach wzniesionych ku górze. Osiągają wysokość 0,8 – 2 m, w zależności od odmiany. Są dość silnie zagęszczone i obficie ulistnione. Pędy są proste, sztywne, o charakterystycznie złuszczonej się korze. Sprawiają wrażenie suchych. Na młodych krzewach są zazwyczaj różowawe, a w miarę starzenia się drewnieją i zabarwiają na kolor brązowy lub czerwono-brązowy. Liście są różnej wielkości i kształtu, od owalnych po lancetowate i wydłużone. System korzeniowy jest silnie rozgałęziony. Większość bryły korzeniowej rozwija się na głębokości 20 – 40 cm, ale niewielka część korzeni może sięgać głębiej, do 60-80 cm. Kwiaty tworzą się w kątach liści, w dolnej części pędu, po dwa na szypułce. Mają długość około 1,5 cm, są żółtawo-białej barwy (fot. 1), bardzo atrakcyjne dla pszczół i miododajne. Z dna kwiatowego powstają mięsiste wielonasienne jagody, które są długie, w odróżnieniu od innych jagód. Mają kształt cylindryczno-walcowaty lub butelkowaty (fot. 2).

Fot. 1. Kwiaty

Fot. 2. Zawiązki owoców

Najpierw zielone, w miarę dojrzewania wybarwiają się na kolor fioletowo- lub niebieskogrnatowy (fot. 3). Skórka owoców jest cienka, pokryta ciemnoniebieskim, woskowym nalotem, który u wielu odmian bardzo uatrakcyjnia wygląd jagód.

Fot. 3. Dojrzewające jagody

Wielkość owoców oraz ich jędrność zależy od odmiany. Długość owocu mieści się w granicach 1,5 - 2,5 cm. Miąższ jest soczysty, kwaśno-słodki, aromatyczny, u niektórych odmian z charakterystyczną goryczką.

Walory prozdrowotne owoców jagody kamczackiej. Owoce te są bogatym źródłem antocyjanów, flawonoidów, polifenoli i witamin. Literatura donosi, że ich spożywanie ma wpływ na wzmocnienie naczyń krwionośnych, obniżenie ciśnienia krwi, pomaga w walce z nowotworami, **dodaje energii i wigoru**. Można je spożywać na surowo a także suszone i przetworzone. Są przydatne do wyrobu soków, przecierów, dżemów, nalewek. Można je zamrażać. Przetworzone i zamrożone owoce jagody kamczackiej zachowują prawie w całości swoje prozdrowotne walory. Z owoców tych można także pozyskiwać naturalny, czerwony barwnik spożywczy.

Uprawa jagody kamczackiej jest stosunkowo łatwa. Krzew jest długowieczny i bardzo wytrzymały na mróz. Nie potrzebuje żadnego zabezpieczenia na zimę. W badaniach prowadzonych w Instytucie Ogrodnictwa nigdy nie notowano na krzewach jagody kamczackiej szkód wyrządzonych przez mrozy. Z literatury wiadomo, że wytrzymują one spadki temperatury nawet do -45°C i dobrze znoszą wielokrotne ocieplenia zimowe, które są charakterystyczne dla klimatu Polski. Kwiaty, które rozwijają się już w kwietniu, są również wytrzymałe na niskie temperatury, sięgające nawet do -8°C . Z tego względu plantacje jagody kamczackiej można zakładać na terenach o ostrzejszym klimacie, tam gdzie nie udają się inne uprawy. Jagoda kamczacka polecana jest także do nasadzeń ekologicznych. Dotychczas na krzewach nie obserwowano chorób ani szkodników. Krzewy mają małe wymagania glebowe. Dobrze rosną i plonują na glebach o odczynie lekko kwaśnym, o pH 5,5 – 6,0, średnio żyznych, piaszczysto-gliniastych, wilgotnych, ale nie podmokłych i zasobnych w próchnicę. Gleby ubogie w materię organiczną warto przed założeniem plantacji nawieźć obornikiem, kompostem lub uprawiać mieszanki „nawozów” zielonych na przyoranie. Na plantacji warto zainstalować system nawadniający, bo w lata suche owoce są wyraźnie mniejsze, gorzkawe i osypują się. Krzewy dobrze rosną na stanowiskach słonecznych lub lekko zacienionych. Bardzo wczesnie rozpoczynają wegetację. Krzewy kwitną już na początku kwietnia. Kwiaty są złotożółte, chętnie odwiedzane przez pszczoły. W okres pełni owocowania krzewy wchodzi w 5-6 roku po posadzeniu, choć pierwsze plony zbiera się już na dwuletnich roślinach. W pełni owocowania zbiera się od 2 do 5 kg owoców z 1 krzewu. Jagody odmian najwcześniejszych dojrzewają pod koniec maja, czyli najwcześniej ze wszystkich owoców produkowanych w naszym kraju. Na rynku nie ma wtedy dobrych, świeżych owoców, dlatego są one tym bardziej atrakcyjne i cenione.

Odmiany uprawne jagody kamczackiej występujące w obrocie szkółkarskim w Polsce wywodzą się od dwóch różnych odmian botanicznych, ale głównie od *Lonicera caerulea varietas kamtschatica* Sevest. Ta odmiana botaniczna w warunkach naturalnych występuje we wschodniej części Syberii, na Dalekim Wschodzie, w Chinach, Korei i Japonii. Z tych właśnie rejonów pochodzą materiały do hodowli odmian uprawnych. W warunkach naturalnych krzew ten rośnie na wilgotnych łąkach, w górskich lasach i na ich obrzeżach. Jako roślina uprawna znana jest stosunkowo krótko, gdyż pierwsze prace nad możliwością jej wprowadzenia do uprawy rozpoczęto około roku 1950. Dotychczas prace z tego zakresu oraz hodowla nowych odmian uprawnych prowadzone są głównie w Rosji, USA, Kanadzie, Polsce, Czechach, Słowacji, Estonii. Na naszym polskim rynku szkółkarskim najwcześniej

były dostępne odmiany rosyjskie, uzyskane w Czelabińsku, takie jak: ‘Czelabianka’, ‘Czerniczka’, ‘Dlinnopłodna’, ‘Sinigłaska’, ‘Wołoszebnica’.

Czelabinka. Odmiana rosyjska, otrzymana w Czelabińsku na Syberii. Charakteryzuje się bardzo wczesną porą dojrzewania owoców. W SD w Dąbrowicach k.Skierniewic owoce dojrzewają już w końcu maja. Krzewy ‘Czelabinki’ są bardzo wytrzymałe na niskie temperatury i na suszę. Mają niewielkie rozmiary. Owoce drobne (średnia masa owocu 0,7 g), ale smaczne, o dużej wartości dietetycznej, przydatne na soki, dżemy i inne przetwory (fot. 4). Odmiana amatorska. Plon z jednego krzewu w pełni owocowania do 2 - 2,5 kg.

Fot. 4. Czelabinka

Fot. 5. Dlinnopłodna

Dlinnopłodna. Odmiana rosyjska o bardzo wczesnej porze dojrzewania. Bardzo wytrzymała na mróz i na suszę. W doświadczeniach skierniewickich dojrzewała co roku najwcześniej, tj. w trzeciej dekadzie maja. Krzewy rosną średnio silnie, charakteryzują się cienkimi pędami. Owoce o masie ok. 1 g mają charakterystyczny cylindryczny kształt, dużą wartość dietetyczną. Skórka granatowa, dość delikatna, pokryta intensywnym szarym nalotem woskowym (fot. 5). Smak słodki, bez goryczki. Odmiana głównie amatorska. Plon z jednego krzewu w pełni owocowania – do 2,5 kg.

Sinigłaska. Odmiana rosyjska, otrzymana w Czelabińsku na Syberii. Jej owoce dojrzewają wcześnie, w warunkach Skierniewic na początku czerwca. Krzewy są średnio silnego wzrostu, bardzo wytrzymałe na mróz i na suszę. Owoce dość duże o cylindrycznym kształcie i dobrym smaku, ale są podatne na opadanie w czasie dojrzewania. Nadają się do bezpośredniego spożycia, do zamrażania i na różne przetwory. Skórka granatowa, pokryta bardzo obfitym jasnym nalotem woskowym

Wołoszebnica. Odmiana rosyjska, pochodząca Czelabińska na Syberii. Owoce dojrzewają wcześnie, w Skierniewicach w I dekadzie czerwca. Krzewy rosną umiarkowanie silnie,

charakteryzują się bardzo dużą wytrzymałością na mróz i na suszę, owocują umiarkowanie. Mają cylindryczno-owalny kształt. Są bardzo smaczne, choć z lekką goryczką. Skórka granatowa, o pofałdowanej powierzchni, pokryta jasnym nalotem. Owoce do bezpośredniego spożycia, do zamrażania i na różne przetwory.

Wojtek. Bardzo wartościowa odmiana, polskiej hodowli, wyselekcjonowana przez państwa Łukaszewskich w Osielsku. W warunkach doświadczeń prowadzonych w Instytucie Ogrodnictwa w Skierniewicach krzewy tej odmiany rosną silnie i zdrowo. Osiągają wysokość ponad 1,5 m i średnicę ok. 1,8 - 2,0 m. Są bardzo plenne. W pełni owocowania zbiera się ok. 5 kg owoców z 1 krzewu. Z krzewów odmiany 'Wojtek' zbiera się 2 razy wyższe plony niż z krzewów odmian rosyjskich, wywodzących się wprost od suchodrzewu kamczackiego takich jak 'Czelabinka', 'Dlinnopłodna' czy 'Sinigłaska'. Owoce odmiany 'Wojtek' są bardzo dorodne (średnia masa 1 owocu wynosi około 1,5 g), znacznie większe i jędrniejsze niż owoce odmian rosyjskich (fot. 6). Dojrzewają w drugiej dekadzie czerwca. Z uwagi na atrakcyjne owoce, wysoką plenność krzewów (do 5 kg/roślinę) i możliwość zbioru mechanicznego, odmiana 'Wojtek' nadaje się nie tylko do uprawy amatorskiej, ale także na plantacje towarowe.

Fot. 6. Wojtek

Fot. 7. Jolanta

Jolanta. Odmiana polskiej hodowli, otrzymana przez państwa Łukaszewskich. Krzewy w doświadczeniach skierniewickich rosną silnie i zdrowo, jeszcze silniej niż krzewy odmiany Wojtek. Osiągają większe rozmiary i mają bardziej rozłożysty, wzniesiony pokrój niż krzewy odmiany 'Wojtek'. Owoce duże (średnia masa owocu 1,4 g), cylindryczne (fot. 7), zbliżone rozmiarami do owoców odmiany 'Wojtek'. Odmiana 'Jolanta' nadaje się nie tylko do uprawy amatorskiej, ale również może być sadzona na plantacjach towarowych, w towarzystwie odmiany Wojtek, dla której jest dobrym zapyłaczem.

Atut. Odmiana polskiej hodowli. Krzewy w doświadczeniach skierniewickich rosną zdrowo, umiarkowanie silnie, do 1,5 m wysokości. Owoce są duże, beczułkowatego kształtu. Średnia masa 1 owocu wynosi 1,2 - 1,3 g. Owoce długie, ale o mniejszej średnicy niż owoce odmiany 'Wojtek'. Ich jędrność jest również porównywalna z owocami odmian 'Wojtek' i 'Jolanta'. 'Atut' jest odmianą jeszcze krótko przez nas badaną, ale wydaje się, że będzie ona przydatna nie tylko do uprawy amatorskiej, ale również do produkcji towarowej, choć wydaje się być mniej plenna niż 'Wojtek'.

Duet. Odmiana polskiej hodowli. Krzewy mają rozłożysty pokrój, rosną zdrowo dorastając do wysokości 1,2 m. Owoce są duże, smaczne, owalnego kształtu. Średnia masa 1 owocu wynosi 1,2 - 1,3 g. Skórka niebieska, pokryta jasnym woskowym nalotem. Smak dobry, słodki. Jędrność owoców niższa do owoców odmiany 'Wojtek'. Dotychczasowe obserwacje pozwalają przypuszczać, że będzie ona przydatna tylko do uprawy amatorskiej, ze względu na trudno odrywające się owoce, nadające się wyłącznie do zbioru ręcznego. Jej wartość może obniżać jednak bardzo nierównomierne dojrzewanie owoców. Pierwsze dojrzałe owoce pojawiają się już w połowie czerwca, a dojrzewanie ostatnich przypada cały miesiąc później.

Rapsodia (wcześniej znana jako **Klon Kameczacki**) Odmiana selekcji Instytutu Ogrodnictwa. W doświadczeniach wyróżnia się największymi, bardzo atrakcyjnymi i bardzo smaczными owocami. Średnia masa 1 jagody wynosi 1,6 - 1,9 g. Smak owoców jest wyśmienity, choć ich jędrność jest mniejsza niż np. owoców odmiany 'Wojtek'. Krzewy są zdrowe, mają odmienny pokrój od krzewów innych odmian. Osiągają wysokość około 1 m, są zwarte i rozłożyste (ich średnica osiąga 1,5 m). Owoce o dużej wartości, zarówno deserowej jak i przetwórczej, do zbioru ręcznego (fot. 8).

Fot. 8. Rapsodia

W sprzedaży spotyka się też materiał szkółkarski szeregu innych odmian, jak np.: ‘Iga’, ‘Ruben’, ‘Tola’, ‘Zojka’, ‘Karina’. W literaturze można znaleźć też opisy odmian kanadyjskich, spośród których na uwagę zasługują: ‘Ingo Gem’, ‘Tundra’, ‘Berry Smart Blue’, ‘Aurora’. Większość z tych genotypów to odmiany licencjonowane.

Materiał szkółkarski i zakładanie plantacji. Krzewy jagody kamczackiej produkowane są w Polsce i sprzedawane w pojemnikach. W związku z tym materiał szkółkarski do nasadzeń dostępny jest w sprzedaży praktycznie od wczesnej wiosny do jesieni. Sadzonki należy kupować z wiarygodnego źródła, z etykietą, którą należy zachować na wypadek potrzeby reklamacji. Rośliny powinny być rozmnożone wegetatywnie, a nie z nasion. Jagoda kamczacka łatwo rozmnaża się przez sadzonki zdrewniałe lub odkłady. Do założenia plantacji należy wybrać dwuletnie sadzonki o dwóch, a najlepiej trzech 20-centymetrowych pędach. Rośliny można sadzić jesienią lub wczesną wiosną. Na plantacji należy przewidzieć przynajmniej dwie odmiany, ponieważ jagoda kamczacka jest gatunkiem obcopylnym. Sadzone odmiany powinny charakteryzować się zbliżonym terminem kwitnienia, aby mogły się wzajemnie zapylać. Odległość pomiędzy roślinami w rzędzie powinna wynosić ok. 0,7 - 1,0 m, a odległość między rzędami 2,5 - 3,0 m – jeśli planowany jest ręczny zbiór owoców, lub przynajmniej 4 m – gdy planowany jest zbiór mechaniczny. Rośliny należy posadzić 3 - 4 cm głębiej niż rosły w szkółce. Dobrze uformowanych roślin nie ma potrzeby przycinać. Glebę wokół krzewów dobrze jest przykryć ściółką, np. przekompostowanymi trocinami, agrotkaniną, korą lub torfem. W pierwszych latach rośliny zwykle słabo rosną, toteż należy zapewnić im dostatek wody. W czasie pierwszych 4-5 lat wzrostu roślin nie trzeba prześwietlać. Z czasem krzewy zagęszczają się i konieczne jest cięcie prześwietlające, połączone z usuwaniem pędów uszkodzonych lub pokładających się na ziemi. Cięcie najlepiej wykonywać wczesną wiosną. Suchodrzew jest rośliną długowieczną. Krzewy mogą rosnać nawet 30-40 lat.

Praca wykonana w ramach Programu Wieloletniego IO 2015-2020, Zadanie 1.4: „Nowe gatunki dla poszerzenia i zróżnicowania produkcji roślin ogrodniczych, w tym żywności funkcjonalnej”.

Fot. 1-8 (T. Golis)